

Råstofindvindingen i Danmark i 2019 - oplæg til overvejelse og diskussion

Da Råstofloven blev vedtaget i 1977 søgte man at tage højde for problemerne vedr. ressource udnyttelse og indvinding ved en række tiltag inden for efterforskning, planlægning, anvendelse og genbrug, samt ved at afsætte midler hertil gennem afgiftssystemet. Men nu 42 år senere tårner problemerne sig alligevel op, mest udpræget i tætbefolkede områder som Hovedstadsområdet. Råstofindvindingen i dag er således ikke bæredygtig, og det er hovedårsagen til, at Samrådet hermed lægger op til en drøftelse af råstofloven og dens administration.

Problemkredsen

- **Råstofressourcen og råstofforbruget**

Forbruget af råstoffer – især grus og sand – er stadig stigende og allerede nu er situationen den, at der er store vanskeligheder med at udpege velegnede råstofområder med materialer af ønsket kvalitet til brug i en 12-årig planperiode. En fremskrivning af forbrug og ressource tilgængelighed viser ydermere, at inden for en kortere tidshorisont vil der simpelt hen ikke være sand og grus tilgængeligt i tilstrækkelige mængder i kendte forekomster.

- **Arealanvendelsen**

I områder, hvor store arealer beslaglægges til råstofindvinding kan problemerne for overskuelighedens skyld deles op i faser:

- 1 Allerede ved udpegningen af interesse- og graveområder opstår konflikter, hvor råstofindvindingen ofte overtrumfer andre arealinteresser, f. eks. landskabelige og geologiske interesser. Og her er selv den optimale efterbehandling ofte nytteløs.
- 2 Når områderne er optaget i regionplanlægningen og indtil gravningen er afsluttet udgår områderne af kommunens almindelige udvikling og planlægning.
- 3 Efter gravning og efterbehandling indgår områderne igen i kommunens planlægning og udvikling, men nu i form af gennemgravede og ikke efterbehandlede områder.
- 4 Vi ved bl.a. fra erfaringer i Allerød kommune, at man ved vellykket efterbehandling kan genbruge arealerne til f.eks. naturområder, fortsat landbrug og bebyggelse.
- 5 Men gravningen i dag foregår spredt og uden overordnet plan i forhold til anden planlægning, Det betyder, at planlægningen hverken tidsmæssigt eller arealmæssigt kan fungere hensigtsmæssigt og fornuftigt. Der er da heller ikke i dag nogen sikkerhed for, at en given efterbehandling i det hele taget er målrettet mod det planmæssigt ønskede – sat på spidsen gælder dette, hvis man har gravet i et landskabeligt eller geologisk interesseområde – de er tabt for altid.
- 6 Vi mener på denne baggrund, at kunne konkludere, at den nuværende form for styring af råstofgravningen er u hensigtsmæssig for planlægningen og areal anvendelsen og, at den ydermere spænder ben for tilgængeligheden af råstofferne.

- **Miljøbelastningen** i form af støv og støj omkring gravene og af trafik i både nær - og fjernområdet er antagelig den væsentligste grund til klager over indvinding fra naboer og hertil kommer bl.a. risikoen for forurening af grundvand. Med god grund i øvrigt, da mange af problemerne i høj grad ville kunne mindskes ved mere effektiv styring af indvindingen.

Forslag til indsats

Nedsættelse af råstofforbruget kan ske på mange måder

- 1 Råstofferne gøres mærkbart dyrere. F. eks. ved en råstofafgift. Afgiften kan være gradueret efter råstoffets art, tilgængelighed m.v. Provenuet af afgiften bør målrettes til at understøtte forskning og udvikling i råstofbranchen. Desuden kan man overveje økonomisk kompensation for nabo-gener.
- 2 Der iværksættes undersøgelser og forskning vedrørende nedsættelse af råstofforbruget igennem ændrede konstruktionsmetoder af bygninger og veje m.v.
- 3 Ligeledes sættes på benyttelse af lettere tilgængelige råstoffer af lavere kvalitet, øget genbrug, brug af erstatningsmaterialer etc.
- 4 Alle større byggerier og anlæg vurderes efter deres råstofforbrug. F. eks. skal der for de foreslåede øer i Øresund foretages en analyse og godkendelse af råstofforbruget.

Udvidelse af råstofressourcen

- 1 Forbedret kortlægning af ressourcerne. Den nuværende viden om råstofferne i f. eks. Hovedstadsområdet udgår vist stadig fra Hovedstadsrådets oprindelige kortlægning i begyndelsen af 1980'erne. En ny kortlægning skal bl.a. skaffe øget viden om indvindingsmuligheder under grundvandet m.v.
- 2 Forskning i opgradering af råstoffernes kvalitet. Krav til råstofkvalitet og -mængder i gravetilladelser. Det er f. eks. løjnefaldende, at alle graveområder i Allerød Kommune, der leverer flest råstoffer i forhold til andre kommuner i regionen, udelukkende forventes at levere råstoffer af lav kvalitet til fyld og bundsikring.
- 3 Indvindingen planlægges således, at ressourcerne udnyttes bedst muligt. F.eks. ved at der graves under grundvand, og at der graves henover skel. Det kræver en strengere styring af indvindingen i større enheder, og råstofloven bør ændres således, at dette bliver reglen.
- 4 Det er næppe rimeligt som nu, at de enkelte regioner skal være absolut selvforsynende med råstoffer. Det står ikke i råstofloven, men er blevet praksis. Dertil er både de geologisk betingede ressourcer, befolkningstætheden og arealanvendelsen for forskellig. Det kan være nødvendigt for nogle områder at udvide råstofressourcen ved at hente råstoffer langvejs fra. I så fald skal oprettelsen af centralt organiserede transportfaciliteter, lagre m.v. overvejes.

Effektiv planlægning og styring af råstof indvindingen

En styrket planlægning og en øget styring af råstofgravningen er nødvendig for at give en bedre balance i arealanvendelsen før, under og efter indvindingen, for at mindske påvirkningen af miljøet og for at forbedre ressourceudnyttelsen.

- 1 Det store og stadig stigende arealudlæg til råstofgravning som f. eks. ses i Allerød Kommune gør det nødvendigt, at råstofindvindingen i højere grad tager højde for de øvrige arealinteresser især under selve indvindingen og i efterbehandlingen af det gravede område, men også i udpegning af

graveområder. Det betyder, at udpegningen af graveområder og tilrettelægningen af indvindingen og efterbehandlingen skal ske i et tættere samarbejde mellem kommune og region.

- 2 F. eks. bør en kommune i højere grad end nu have mulighed for ud fra planmæssige grunde at afslå en tilladelse til gravning, ligesom kommunernes ønsker om efterbehandling af indvindingsområderne skal prioriteres højt.
- 3 Som nævnt ovenfor er det absolut nødvendigt, at indvindingen fremover udføres på en måde, hvor større områder udgraves sammenhængende og hurtigt efter en overordnet plan. Dette vil kræve en ændret praksis i forhold til den nuværende, hvor der udpeges graveområder til brug i et større tidsrum. Dette krav vil antagelig også kræve en ændring i råstofloven.
- 4 Med de manglende råstofressourcer kan det blive nødvendigt, at myndighederne (regioner og kommuner) får mulighed for at gennemtvinge gravning på et ønsket areal.

Det foreslås, at 2020 – der er Naturens år - kan være det sidste år, hvor man fortsætter med at udpege nye interesseområder før alle graveområder er tømte. Og at man stopper den hidtidige praksis med at anvende et planlægningsperspektiv på 12 år til udlægning af graveområder. Herefter bør fremskrivningen og erfaringerne med en forbedret ressourceudnyttelse inddrages. Ved at stramme reglerne for udstedelse af gravetilladelser lægges der pres på at fremme en bedre ressourceudnyttelse af råstofforekomsterne.

Ved lovens anvendelse skal der på den ene side lægges vægt på råstofressourcernes omfang og kvalitet og en sikring af råstofressourcernes udnyttelse samt tages erhvervsmæssige hensyn. På den anden side skal der lægges vægt på miljøbeskyttelse og vandforsyningsinteresser, beskyttelse af arkæologiske og geologiske interesser, naturbeskyttelse, herunder bevarelsen af landskabelige værdier og videnskabelige interesser, rekreative interesser, en hensigtsmæssig byudvikling, infrastrukturanlæg, herunder energiproducerende anlæg, jord- og skovbrugsmæssige interesser, sandflugtsbekæmpelse og risiko for oversvømmelse eller erosion af kysten, fiskerimæssige interesser, ulemper for skibs- og luftfarten samt ændringer i strøm- og bundforhold.

Dette oplæg er udarbejdet efter drøftelse med Steen Andersen, tidligere geolog i Naturstyrelsen.

Den 18.7.2019

Marianne Engberg,

DN Allerød